

Blanchemain: Étude sur Louise Labé.

(Paris, Lemerre 1934. II. kiadás.)

Blanchemain tollából, immár második kiadásban, jelent meg az az érdekes és értékes tanulmány, amely a XVI. század francia irodalmának legeredetibb nőalakjának, Louise Labénak a portréját festi meg. Ez a nagy felkészültséggel készült tanulmány arra enged következtetni, hogy Louise Labé élete és munkássága még ma, négyszáz év távlatából is, érdekli az irodalomtörténészt és az olvasót.

Lyon Sapphojának hívták s úgy élete, mint költészete révén méltán megérdemelte ezt a nevet. Parcieuxben született 1526 körül. Lyon csak mint «Belle Cordiere»-t ismerte, mert apja később ott volt kötélverő. Mégis fényes nevelést kapott. Kitűnően beszélt latinul, görögül és spanyolul s a zenéhez is értett. De otthonos volt az éneken, táncban, lovaglásban is. A kortársak mint babonásszépségű nőt írják le ; a költők pedig fehér homlokát, aranyhaját, szemöldökének dús ívét dicsérik.

Tizenötéves, mikor Loys kapitány név alatt követte I. Ferenc csapatát és résztvett Perpignan ostrománál. A fáma szerint vagy egy fiatal tisztet, vagy egy egyszerű gránátost szeretett s ezért szállt hadba. Mikor visszatért, lemondott a kalandos életről s feleségül ment egy gazdag lyoni iparoshoz. Ebben az időben már irogatni is kezdett s az első kötete 1555-ben jelent meg.

Louise Labé varázsos egyénisége csakhamar mindenkit meghódította, aki Lyon szellemi életében számított valamit. Egész kis irodalmi kör keletkezett körülötte. Férje szívesen bocsátotta rendelkezésükre házáat és kertjét, ahol Louise az irodalom és a szerelem problémáit vitatta meg barátaival és megvalósíthatta Bembo «Gli Asolani» c. elbeszélésének egyes jeleneteit. Szobája, mely latin, francia, olasz és spanyol könyvekkel volt kitapétázva, igazi meleg asszonyi fészek volt, ahol minden vendégét elbájolta szellemes társalgásával, sziporkázó ötleteivel és az irodalomban való jártasságával. Ha szellemi képességeit és szépségét szemügyre vesszük, nem fogunk csodálkozni azon, hogy Maurice Sceve, de Baif, Pontus de Tyard, Peletier du Mans, Antoine Fumée, Saint Gelais, Olivier de Magni és még sokan mások igen gyakran megfordultak a szalonjában.

De nő még sohasem lehetett büntetlenül szép, szellemes és körülrajongott. Louise Labé élete a legjobb példa erre. A kisváros irigy polgárasszonyai csakhamar súgni, búgni kezdtek és szálldogált a pletyka, hogy Louise kurtizán. Claude de Rubys nyíltan annak nevezte. A korabeli írók legnagyobb része azonban nem vett tudomást a rágalmakról, hanem az egekig dicsérte. Az irodalomtörténet ma már megállapította, hogy Louise nem volt kurtizán, de felvilágosodottabb volt kora nőinél. Mindenesetre volt benne valami madame Recamierből és Ninon de Lenclosból is.

A pletyka sok keserű percet szerzett Louisenak, de igyekezett túltenni magát rajta. Irodalmi munkásságát még jobban kiterjesztette és egész

haláláig, 1565-ig, írta szonettjeit és egyéb műveit. Nem sokat írt, de amit írt az értékes és eredeti.

A «Debat de Folie et d'amour» c. műve prózai költemény, mely élénk és szellemes párbeszédeivel kora felfogásának ad hangot. Ezt a műfajt jóval később, a XIX. században, Baudelaire tette nagygyá. Ezen a művén kétség-telenül megérezni Bembo, Castiglione, Boccacio hatását, azért mégis értékes alkotás, amelyben Labé az új irodalom előfutárjának mutatja magát. A forma a kor egyik kedvenc formája: párbeszéd, amelyben két ellentétes vélemény vív harcot egymással. Labé ezen műve sikerült munka, amelyet nemcsak Saint Beuve dicsért meg, hanem amelyről Voltaire is úgy nyilatkozott, hogy «La plus belle fable». A szerelem pszichológiáját adja ebben. Ami ezen művében leginkább megkap, az a szemléltető leírás és a hű emberábrázolás. Egyes típusai, mint például a piperkőc, az embergyűlölő, ma is élnek és közöttünk járnak. Tömörsege csodálatos, néhány mondatban egész történeteket sűrít össze. Munkái közül ez a leggazdagabb gondolatokban s az egész egy szín-darab vázlatának a benyomását kelti.

Labé megpróbálkozott Catullus, Propertius, Ovidius kedvenc műfajával, az elégiával is. A «Debat de Folie et d'amour» három elégiát foglal magában, amelyekben a szerző a szerelemtől filozofál. Pedig az elégia költők között igen ritka a nő, mert szemérmük tiltja, hogy minden érzésüket felszínre hozzák. Labé azonban a renaissance idejében élt, a «libertin» erkölcsök korában és őszintén mert szembenézni énjével.

Labé művei között legszebb az a huszonnégy szonett, amely utána maradt. Ezt a formát Petrarca tette halhatatlanná. De Petrarca nemcsak a forma, hanem a mondanivaló terén is irányt szabott. A kor költői az ő szonettjeinek szolgálai utánzásával igyekeztek költészetüknek felsőbbiséget biztosítani. Labé azonban a maga tehetségét léptette előtérbe, a maga egyéni élményeit énekelte meg s így vált igazi költővé.

A szerelem tette poétává. Minden sorában a szerelem él, árad és viharzik. Minden szavában őszinte, érzi is azt amit leír. Ez pedig nagy szó ebben a hipokrita korban. Louisenak a szerelem volt minden: a legszebb és legjobb valami a földön, ami után a halált is szívesen veszi.

<i>Ha mellén nyugtathatnám bús fejem</i>	<i>Ha átölelne s szólna kedvesen</i>
<i>Elábrándozva szólanul, amíg</i>	<i>«Maradjunk mindig így». És szenvedés</i>
<i>Megejt az álom — és egy pár napig</i>	<i>Nem rontaná időnket, mely kevés,</i>
<i>Elbújhatnánk egy csendes kis helyen.</i>	<i>Hanem nyugodtan hagyna kedvesem.</i>

*Ha tudnám biztosan: mást meg se lát,
Ha átölelne, mint repkény a fát —
Azt mondanám a sorsnak: már elég!*

*Ha megcsókolna egyszer szomjasan
S ha megsimítná szőke, dús hajam,
Meghalnék boldogan — nem küzdenék.*

Verseiből egy rajongó lélek mély szenvedélye árad, mely nem tudja titkolni ugyan az érzékiséget, de amely minden igyekezettel azon van, hogy a szenvedélytől megtisztuljon és szerelmét egy szebb, tisztább, magasabb régióba emelje.

Egész élete szomorú szerelemvárás, szerelemteltség és kisugárzás. Nincsen sem éjjele, sem nappala; szemében ragyogó napként él a kedves képe. Új képeket, új hasonlatokat álmodik az önkívület izzó vörös fényében. Hiába vonul a magányba, hiába fut a szerelem elől, az imádott emléke mindig vele van.

*A várostól futok. Itt nem maradnék, Unalmas minden: színház, torna-harcok,
Mert nélküled csak untat minden engem; Ha nem vagy itt, bizony semmit sem érnek;
Utánad sírok, égek és esengem Mindig hallok hívószavát a vérnek
És néked minden szépet odaadnék. S szemembe mindig visszatér az arcod.*

*A hangod mindig visszacseng az éjbe,
Hiába bújok erdők sűrűjébe,
Én ott is mindig jöttödet remélem;*

*Ha hirt se hallanék többé felőled,
Csak akkor tudnék elszakadni tőled,
De akkor magam-kívül kellne élnem.*

Extatikus szerelme, egyetlen formátlan impresszió. Szerelmet lehel minden sora és szerelem sugárzik minden sorából. A szerelem sebesültje; sebeiből örökké csurog a vér.

*Sétáltam ép a hűvös fák alatt Mondtam, hogy nékem is volt fegyverem,
Fegyvertelen. Diána szembe jött, Minden nyilam kilőttem hasztalan;
Csodálkozott és bámult szerfölött, Azóta lélkem bús, vigasztalan
Hogy hova tettem nyilam s ijjamat. S az ijjat kézbe venni nem merem.*

*Azóta nem voltam vadászlesen
És szerteszórtam minden fegyverem,
Amit egy férj azután felszedett;*

*Megcélozott. Az ijsza megfeszült;
Repült a nyíl. Talált. Szívembe ült
És rajtam ütött száz fájó sebet.*

Louisenak nincsen másra szava csak a szerelemre. Örök téma ez, mely volt, van és lesz s amelyről mindig írni fognak. A vér romantikája a legrégebb korok óta kísért, de azért Labénak mindig van új mondanivalója róla.

*Míg két sötét szemem könnyezni tud Míg ifjú hévvel lantom pengétem
Ha összevesztünk, kedvesem, veled; S megénekelhetem szépségedet,
Amíg megértesz és megértelek, Míg bús szívem sóhajt és nem feled,
Addig virágos lesz az életút. Addig nem kell a csúf halál nekem.*

*De hogyha elszáradnak könnyeim,
Ha hangom szintelen lesz és a kín
Miatt kezem jakó lesz, reszketős,*

*Ha majd derűs szerelmünk elmarad
A hosszú csendes éjszakák alatt —
A halált hívom, mint ki még erős.*

Az a szerelem, amelyet Petrarca csatlósai énekeltek csak a versben van meg; nem volt hús-vér valóság, hanem csak képzelt érzés, amely mindjárt hamuvá omlik ha mögéje néz az ember. Louise szerelme azonban maga az élet. Ha olvassuk a verseit, érezzük, hogy őszinte; vele lángolunk és vele szenvedünk, mert neki a szerelem öröm és szenvedés, örökös bolyongás mélység és magasság között. Nála a szerelem végzet, mely az évszázadok távlatán át is lenyűgöz.

Louise Labé Petrarca minden hatása ellenére is egyéniség volt. A petrarcastákat csak a stílusban követte; hasonlataiban, metaforáiban azonban önálló. Mondanivalója mindig új és friss, nyelve mindig csiszolt és kristálytiszta. Szerzőnk alapos Labé tanulmánya életének rövid vázolója után Labé írói jelentőségét tárgyalja s arra a megállapításra jut, hogy bár ő sem vonhatta ki magát a kor nagy költőjének, Petrarcanak a hatása alól, mégis eredeti a mondanivalójában, stílusában, nyelvében és főleg az őszinteségében.

Labé műve két év alatt négy kiadást ért meg. A korabeli költők hozzáírt versei is kitesznek egy vaskos kötetet. Kora szelleme és erkölcse tükröződik az írásaiban. Formája a kor kedvenc formája a szonett, költészetében mégis megőrizte az egyéni közvetlen hangot. Verseit a belső szenvedély heve fűti és a szenvedélyének ez a meztelensége, őszinte feltárása, új volt a francia lírában. Szonettjei még ma is frissen hatnak és finom átéléseikkel a mai olvasónak is kivívják az elismerését és a hódolatát.

Galambos Gruber Ferenc.

Ember művészet nélkül.

Arra a kérdésre, hogy Anglia leg-elméesebb írója ma kicsoda, egy kontinenslakó feltétlenül azt válaszolná: Aldous Huxley. Hiszen ismeri a «Crome yellow»-tól a «Do what you will»-ig mindazt, amit írt és lehetetlen volt nem mulatnia rajta. A született angol e lelkesültségen mosolyogna és azt mondaná az idegennek: Ön bizonyára nem ismeri Wyndham Lewist. Lewis? Ki az? Költő? Fantáziája mindenestre rendkívüli. Színdarabot írt? Sokszor úgy tűnik, hogy, mit csinál, komédia. Regényíró? Nem egészen, bár regényt is írt. Kritikus? Még leginkább. Akkor humorista. Szó sincs róla. Ironikus. Több. Szatirikus? Abban az értelemben, ahogy ő gondolja, tényleg az. Lewis elmés ember. És igazi angol. Huxley sikere azért olyan nagy, mert félig francia, sőt egy kicsit német és olasz és orosz. Európai. Kontinentális. Ugyanez vonatkozik Shawra vagy Wildere, vagy Joycera. Lewis angol, egészen olyan

értelemben, ahogy például Thackeray, vagy a XVIII. és XVII. század nagy szellemes angoljai, Sterne, Pope, Dryden, Johnson. Ez a szellemesség elsősorban más irodalomban elképzelhetetlen szabadság. Szabadság egészen a hóbortig, egészen a clownsáig, végtelen komolytalanság, aminek csak egyetlen igazolása van, hogy: végtelenül komoly. Csaknem örület, aminek csak egyetlen igazolása van, hogy emberfölöttien józan. Regényében («The apes of God») magát a regényt teszi nevetségessé, mert a «nevetés az ember szabadságának legfőbb megnyilatkozása». Mindenki «hős» ebben a regényben, önmaga hőse: és az ember ezt a hőst majmolja (innen a cím). Az ember kigondol magának valamilyen földöntúli szerepet és játssza, megvőződéssel, együgyű komolysággal, megható gyerekességgel, teljesen beleéli magát és halálosan megsértődik, ha valaki személyének és szerepének azonosságát kétségbe meri vonni. Az ember: az. Hős. Tulajdonképpen csak majom, mondja

Lewis és nevet rajta. Lewis mindig nevet, de nem azért, mert erkölcsöt akar, morált, becsületességet, őszinteséget. «I am not a moralist — I am a satirist: nem vagyok moralista, szatirikus vagyok»... «the greatest satire is non-moral — a legnagyobb szatirában nincs semmi morális.» A szatira az autonóm ember műfaja — a szellemi önállósága — a szabadsága — a nevetése. Ahogy Lewis mondja a tiszta szatira az egyedüli művészet.

Itt rejlik Lewis Wyndham angol-sága. Ő maga is rámutat arra a különbségre, mit román és angol szatirának nevez. A román szatira, Juvenalisból kiindulva mindig erkölcsi felszedséget, hibát, bűnt ostoroz; nevetése morális nevetés: a nevetés a tökéletlenségen. Az angol szatira gyökere egészen más: itt az ember minden egyébtől függetlenül nevet. Nem ostoroz, nem tesz nevetségessé. A román szatira javítani akar, az angol szatira felszabadít. Amit az angol szatira mond: független, autonóm emberek vagyunk és, amikor nevetünk, szabadságunk teljességében kiugrottunk a világból, fölötte vagyunk a teremtésnek, tökéletesek vagyunk. «Legmélyebb nevetésünk nem embertelen, hanem személytelen és amorális... tulajdonképpen mindig önmagunkon kellene nevetni! — önmagunkon, mint halandó lényeken.» Ez a «perfect laughter», a tökéletes nevetés, «nem a harsogó kacaj, nem a csiklandozó értelmetlen és ártatlan szórakozás, hanem... a tragikus nevetés».

Lehetetlen megállapítani, hogy Lewis tárgyköre micsoda. Csak szellem állandó, témáinak megválasztásában egészen szabad. Van regénye és metafizikai könyve («Time and western man»), írt Shakespeare-ről («The lion and the fox») és Hitlerről, megírja az «Olvasztóedény filozófiáját» és könyvet szentel «Az ördögi gondo-

lat»-nak. Amikor kritikában szó van róla, állandóan visszatér ez a kifejezés: «brilliant», «splendid», «packed with ideas», «illuminating and always arresting», ragyogó, fényes, eszméi megragadók, felvillanyozó és mindig lebilincselő. A kritikusok nem mulasztják el azt, hogy: kihívó, eredeti, vakmerő, néha azt, hogy: excentrikus, de mindig azt, hogy: jelentékeny. Egyes művein belül is mindent el lehet mondani róla, csak azt nem, hogy iskolás. Itt van mindjárt metafizikai könyve, amit az időről írt s, amiben az «idő-érzék»-ről olyan fejezetek vannak, amelyek mélységben vetekednek akármelyik német metafizikai könyvvel. Csak éppen hasonlíthatatlanul jobban van megírva. De a könyv maga a regényességről szóló elmélkedéssel kezdődik s miután szó van az orosz ballettről, Anita Loosról, Chaplinről, rátér a Joyce-i szellem analízisére, ismerteti Alexander filozófus tanár elméleteit, kitér a költészetre és mágiára, elemzi Spenglert és beszél az istenség realitásáról. Egy fejezeten belül sem tartja magát a gondolatmenethez. Úgy látszik, mintha fegyelmetlenül volna, pedig több: szabad. Egy mondat Amerikáról, egy bekezdés Shelleyről, idéz Whiteheadból, de odafűz egy megjegyzést a gépről, kigúnyolja Ezra Pound költőt és anekdotát mond el Protogorasról. Egy mondaton belül sem tagadja meg magát; nem lehet tudni, nem a babiloniaknál fogja befejezni, ha a keltáknál kezdte és nem a festészetnél folytatja és közben nem a dohányok ízéről beszél, ha Dosztojevszkjről kezdett el írni és a kollektívizmus kulcsának definícióját adja befejezésül.

Lewis legújabb könyve (legjobb? vitás) a «Men without art — Az ember művészet nélkül». A tétel ez: ma új embertípus él, a világtörténelem folyamán most történt meg először, hogy az ember megvan művészet

nélkül. A bizonyíték a jelenkor irodalma, Hemingway, Woolf, Flaubert, Faulkner, Eliot, James, mint a művészettelen ember képviselői. Hemingway a «néma ökör», aki banális melodramákkal szórakoztatja a világot. Eliot a «pszeudoista», a szerénység ruhájában járva kihívó nagyképűség, humbug, aki anglikatholicizmusának pseudo-believer-e, vagyis, aki csak a nyilvánosság számára hisz. James az egész reális világot elsikkasztotta és lélektani bábokat teremtett. Az újság ebben a kötetben az, hogy Lewis önmagáról is ír egy fejezetet. Az ember ma művészet nélkül él, mert elvesztette közvetlen, tiszta és egyszerű játékosságát, szabad szellemét, egészen nyugodtan azt lehet mondani: az ember ma nem tud nevetni. Túlságosan érdekelt, nagyon is bele van ragadva az anyagba, túlságosan ostoba (Hemingway), hazudik (Eliot), mesterkéltnél (James) ahhoz, hogy meglegyen benne az, ami a művészet elengedhetetlen feltétele: a homo animal ridens. Ami ma történelmileg teljesül: a dehumanizálódás. Lewis néha említi, de részt nem szán annak a gondolatnak, hogy a «klasszikus» irodalom, a szabad, nevető, emberi irodalom hol rejtőzik. Lewis van olyan elmés, hogy azt mondja: tényleg a klasszikusokban.

A gondolatmenet köré csoportosul Lewis ismert és elragadó dialektikája. Nem lehet megállapítani, hogy melyik fejezete ragyogóbb, az, amit Hemingwayról, vagy, amit Woolfról, Flauberttről, a klasszikus és romantikus műszavakról, az «anti-artist»-ről ír. És egy pillanattal sem lehet kétség afőlött, hogy benne megvan mindaz, amit másutt oly nagy hiánynak érez: a szabad szellem. Bármelyik részlet meggyőző: megcsinálta azt, amit akart; tökéletes könyvet írt arról, hogy a nevetés az abszolút szellemi szabadság világerzése.

Hamvas Béla.

A Dante-kutatás mai állása.

Bibliográfiai szempontból az utolsó évek Dante kutatásának egyik legszébb, legértékesebb terméke az *Ostermann* Tivadar feldolgozásában megjelent német Dante irodalom bibliográfiája, amely határozott nyereségnek mondható, amennyiben nemcsak haladást jelent az eddigi Dante könyvészettel szemben, hanem egyúttal az 1416—1927-ig megjelent művek lezáró feldolgozását nyújtja. Ostermann folytatja ezen bibliográfiai feldolgozást a német Dante-évkönyv 1935-iki és következő kötetében. — Az olasz nyelven megjelent ilyenmű művek közül *Mambelli* Giuliano könyvgyűjteményére hívjuk fel a figyelmet, amely *Gli Annali delle edizioni dantesche* címmel jelent meg. — Dante halálának 600 éves fordulóján, 1921-ben, a legnagyobb angol Dante-kutató: *Toynbee* Paget, nagyrészt saját munkásságának eredményeit nyújtja: *Britains Tribute to ante in Literature and Art* (a chronological Record of 540 Years, c. 1380—1920) London c. művében. A legújabb általános Dante-kutatás legjobb bibliográfiai segédeszköze *Evolat*ól származik és *Bibliografia Dantesca* (1920—1930) címet viseli. A már szinte áttekinthetetlen anyagot, a lehetőség szerint, kitűnően dolgozza fel. A könyvtárak és a kutatók munkáját roppant megkönnyíti, az áttekintést, a feldolgozást lehetővé teszi és elősegíti, amire nagy szükség is van, mert az egyes nemzetek és az egész világ Dante kutatásának állásáról nincsenek kellőképpen tájékozva a különböző irodalomtörténészek és népek.

A legfontosabb, hogy a Dante-kutatók és az irodalomtörténet írók legalább a vezérkönyveket és folyóiratokat ismerjék és értekesítsék. Bizonyos, hogy a Dante-kutatás terén az első hely Olaszországot, Dante

szűkebb hazáját és a *florenci* tudósiskolát illeti meg, amely különben a legteljesebb Dante-könyvtárral rendelkezik. Kétségtelen ugyanis, hogy tehetség és módszer tekintetében más nemzetek kutatói is felvehetik a versenyt az olaszokkal, azonban hiányzik náluk a kutatási mesterség tökéletességéhez feltétlenül szükséges alapvető belső eszköz: a nyelvismertetnek az a *faja és foka*, amely nélkül lehetetlen, legalább is leküzdhetetlen akadályba ütközik, a Dante mondatok és periódusok *rekonstrukciója*, ami pedig rendkívül gyakran elkerülhetetlen.

Az újabb Dante-kutatás a világháború után kezdett felvirágozni, amikor a lenyűgöző lelki feszültség felengedett. 1921-ben adta ki a florenci tudós-kör Dante első *kritikai* kiadását, az úgynevezett *Testo critico*-t. A kritikai áttenkintést a legnagyobb élő Dante-kutató: *Barbi Michele* adta, maga a mű azonban minden jegyzet nélkül jelent meg. Ebben a kiadványban a *cansonieri*, az eddigi szokástól eltérően, egészen új mű gyanánt van közzétéve, az *episztolák* pedig mind valódiaknak tekintetnek. Dante összes művei ezen első kritikai kiadásának tudományos jelentőségét csak akkor értjük meg igazán, ha figyelembe vesszük, hogy Dante kéziratában nem maradt fenn egyetlen aláírás, egyetlen sor sem. Ép azért *Zingarelli* Nicola, akinek az újabb kor legjelentősebb Dante bibliográfiája köszönhető, azt ajánlja, hogy ha esetleg valamikor felszínre kerülne Dante kézírata, azt természetű fényképkidrásban kell közzétenni, hogy a szöveggutatás modern eszközeivel lehessen hozzáférni.

1921 óta hihetetlen lendületet vett a Dante-kutatás és olyan jelentős haladást és eredményt ért el, hogy 1932-ben az olasz *nemzeti* kritikai kiadás első Dante kötetét: a *Vita Nuova*-t *Barbi Michele* közre-

bocsáthatta. Eredetileg az volt a terv, hogy évenként egy kötetet adnak ki, úgyhogy 15 év alatt a halhatatlan olasszal szemben a tudomány leróhatta volna hódolatát. Ez azonban, tervezett formájában, nem volt keresztülvihető. Ezért *Barbi Michele*, akinek kezében az egész világ Dante kutatása összefut, más utat választott. A legkiválóbb Dante-kutatóktól támogatva, maga adja ki Dante műveinek kritikai kiadását, amelyből az első félkötet, a *Convivio*-ból (*Felice Le Monnier*, Florenz) már meg is jelent *Barbi* bevezetésével. A szövegkiadás és magyarázat *Busnelli* Giovanni-tól, a kitűnő skolasztikus jezsuitától és *Vandelli* Giuseppe-től, a híres filológustól származik. Ez a jövő Dante-kutatás alapvető műve, mert először kísérli meg Dante művének tartalmába és szellemébe valóban belemélyedni, mert az eddigi Dante magyarázatok egészen középiskolai színvonalon mozogtak. A *Monarchia* kiadását *Fedele* Pietro, a volt kultuszminiszter, a történetegytemi tanára, az *Episztolák*-at *Mancini* Agosto, a *Divina Comedia*-t *Casella* Mario, a kisebb műveket *Vandelli* Giuseppe fogja elvégezni. Ez a vállalkozás voltaképpen a Dante-kutatás újjászervezését is jelenti, amennyiben az eddigi előmunkálatok alapján a legelfogadhatóbb szöveget dolgozza ki.

Dante műveinek eredetei kéziratai mind eltűntek, vagy legalább is eddig még nem fedezték fel és nem ismerték fel azokat. A költemények egyes dalai, részei, amelyek a költő életében, Verona urai között el voltak terjedve, nem találhatók. Ezért nem lehetett, a legnagyobb fáradozás ellenére sem, megállapítani, hogy mely kéziratok állanak a legközelebb az eredetiekhez. Csak általános kritériumok felállítása volt lehetséges.

A szövegmegállapítás terén hervadhatatlan érdemei vannak az 1921.

évi testo critico-nak, mert abban a kiadók a vitatott helyeket Dante értelmében keresték és állapították meg filológiai módszerekkel. Így azután az 1502., 1595., 1837., 1921. évi és az azóta megjelent kiadások folyton tökéletesebb szöveggel szolgálnak.

Ma már nem elégednek meg a leg-tudományosabb kiadásokkal sem, mint amilyen Witte Károly Codex Caltanus kiadása, hanem *fotográfiai és fotokémiai* kiadásokra törekszenek Barbi Michele javaslata szerint. Mivel folyton új kéziratokat fedeznek fel és állapítanak meg, ez az út látszik a legbiztosabbnak és a legkecsagetőbbnek. Csak így lehet elkerülni azokat a sajnálatos félreolvasásokat

és félreértéseket, amelyek 600 éven át előfordultak.

A Dante műveinek szellemére, belső értelmére vonatkozó kutatások közül fel kell hívnunk a figyelmet *Busnelli* Giovanni jezsuita Convivio-kutatására, amely arra a megállapításra jut, hogy Dante kétségkívül *tomista* volt. Azok a szövegek, melyek homályosak, eltérnek, vagy eltérni látszanak Szent Tamástól, valószínűleg a rendelkezésre álló rossz, eltorzult kéziratokra vezetendők vissza, melyeket ez az örökké vándorló és száműzött használt, aki nyugodt, zavartalan tudományos elmélyedéshez ép azért nem juthatott.

Bittenbinder Miklós.

A jövő kérdése nem az lesz: szerves kultúra-e vagy gépies civilizáció, sem az: vagy racionalizmus, vagy irracionizmus, inkább az lesz, hogy vajjon sikerül-e a civilizációt szervesen meglelkesíteni, a racionalizmust, mint szerves formát az irracionális életbe felvenni.

MÜLLER-FREIENFELS.

* * *

A szeretet lényége a sóvárágás, mert nem ismer beteljesülést: tárgyá kimeríthetetlen a számára.

M. SCHELER.

* * *

Csak ott vagyunk elfogulatlanok és részrehajthatatlanok, ahol a dolog közelebről nem érdekel bennünket.

O. WILDE.

* * *

Az öregség magánya biográfia, a fiatalságé dráma.

RUDOLF KASSNER.

* * *

A szív zsenije az áldozatkészség.

KASSNER.

* * *

Teremteni akar, aki szeret, mert megvet. Mit tud a szeretetről az, akinek nem kell-e éppen azt megvetni, amit szeret.

NIETZSCHE.

* * *

A vas így szólt a mágneshez: gyűlöllek, mert vonzol, de nem vagy elég erős ahhoz, hogy magadhoz vonzál.

NIETZSCHE.

A NAPKELET minden közleményeért írója felel.

A szerkesztésért és kiadásért felelős: TORMAY CECILE.

Helyettes szerkesztő: NÉMETH ANTAL.